

ob jeklenem ravnodušju morja se krči okameneli človek — samotno drevo v napetost smrtnege besnila, da s smrtnim smehom trga lastno meso. Španska prisposoda ni sentimentalna romanca, bik-človek je, ki je spletel okrog puščic, zabodenih v tilnik, venec puhtečih črev, morda konjskih, morda človeških. Dali je odprl človekovo dušo kakor predalnik; iz predalov pa so vstale vse strasti, ki jo preganjajo. Naša zemlja ni ne olimpijsko mirna ne satansko razbičana. Njeni sladkobni razgibanosti belih hišic in rdečih streh med svetlimi polji in temnimi gozdovi pod sivo mejo romantičnih planin je najbližja zaljubljena popevka. Lirsko občutje naše krajine doživlja na svojih platnih Stane Kregar. Resnični predmeti mu razpadejo v osvetljene in senčne prvine, ki žive vsaka zase svoje življenje ptic in rož, ki diše nekam tegobno, kakor da so ovel spomin. Tako poživljanje predmetnih delov v samosvoje predmete je imenoval Salvador Dali po načinu zdravniškega govora paranojsko-kritična slikarska metoda. Tu se prepusti slikar rasti likov, ki jih je zbudil prizven na neki realni predmet. Na priloženi sliki je realni objekt pokošena senožet s kupi sena pod romarsko cerkvico na Raščici. Na senožeti stoji posušeno, napol oguljeno drevo s polomljenimi vejami. Drevo je zasadilo svoje korenine med skale, ki štrle iz zemlje. Ob drevo je prislonil kosec rogovilo grabelj. Ta pokrajinski izseček pa je oživel v slikarjevi podzavesti v samosvojem življenju. Ob predstavi romarske cerkvice se je razširila rjava skorja drevesa v kuto, romarsko haljo. Iz nje je zraslo golo telo spokornika, ki je razširil v hrepenenju roke, ko se je zgrnila pred njim senožet vse do obzorja, kamor vodijo kameniti cestniki, ki so se zgostili iz kupov sena. Skale, ki štrle iz tal, so se skremžile v obraze in se posmehujejo hrepenenju, ki ga izraža popotnikova kretnja. Vedo namreč, da je človek s koreninami priklenjen v ozko obzorje domačije, ki jo loči od širokih obzorij kameniti okvir pa še prvotni človeški strah pred brezmejnostjo, ki je kakor z dlanjo objel oni drobni košček domače pokrajine sredi slike.

Take so glavne zveze med realnim predmetom in prikazano sliko. Med osrednjimi liki pa so prepleteni še drugi predmeti, ki so nastali ravno tako po prizvenu in vsi skupaj tvorijo obenem s čustveno vsebino barvnih skladov razpoloženje hrepenenja po daljavi, po zemljah, ki se skrivajo za obzorjem, po zlatih gradovih, ki stoje morda tam nekje na zemlji ali pa v oblakih, ki rasto v sinjino neba. Ko je spoznal slikar razpoloženje slike, ji je dal v spominu na prapredmet — romarsko cerkvico — ime „Romar“, ker se vsebina te besede sklada z izrazom slike.

Nadrealizem hoče zavestno pokazati v likovni umetnosti one plasti človeškega doživljanja, ki so jih upodabljali doslej samo primitivci. Razširil je vsebinsko stran likovnega izražanja. Svojega zadnjega izraza še ni našel, kajti „nikdar še ni bilo toliko možnosti v slikarstvu, kakor prav danes.“ (Pablo Picasso).

Bogo Pregelj.

Viri: H. Hildebrandt: Kunst des XIX. und XX. Jhs. — H. Foillon: Življenje oblik. — Fr. Kovárna: Současné malířství. — Cahiers d'art, Minotaure, Život, Volné směry.

Naši problemi

Šent Danijel

Pod pritiskom ekonomskega razvoja se širi po naših vaseh nov duh ljudske skupnosti in zavesti. Ta duh pa terja generacijo intelektualne mladine, ki bo šla preko predsodkov in razlik med mladino z univerze in ljudstvom ter vršila vlogo intelektualca v narodu. Gre za proučitev vasi, za trdno vez med živimi, naprednimi silami mesta in vasi, za ustvaritev naše znanstveno utemeljene zamisli o ureditvi življenja na načelih enakosti in svobode.

Marec 1958 je dal Slovencem težke, toda dragocene izkušnje. Pokazal je, da ni zrahljana sila narodnega odpora le pri — manjšini. Sistem kast, v katere je razdrobljen slovenski narod, duši narodni in socialni boj. Akademsko mladino se je začela zavedati, da je torišče njenega dela med ljudstvom. Delovni tabori so bili afirmacija te zamisli. Pri šent Danijelu, na Kaplji, na Kočevskem in po drugih ogroženih podeželskih krajih so akademiki delili med mladino knjige, vrteli higienične in zabavne filme, predavali, nudili prvo zdravstveno pomoč, študirali krajevne prilike, prijeli za kmečko delo, skratka obiskovali visoko šolo narodne zavesti.

Povojne generacije napredne mladine so v pretežni meri vodile borbo za svoj svetovni nazor. Ostajale so le pri načelni opredelitvi za narod in njegove osrednje ljudske sile. Niso pa šle dalje, se osvobodile intelektualizma in skepse ter stopile iz ozkega kroga osebnih in skupinskih vprašanj na pestro in razgibano področje vprašanj svojega ljudstva. Večina okrog „Križa“ in „Mladine“ je ostala le na pol poti. — 20 let življenja v narodni državi je v mnogočem zapravljenih; ljudstvu so postala mesta legla laži in izkoriščanja, mladina pa je bolehalo „med štirimi stenami“.

Danes je alternativa jasna in ostra: ali poglobitev svojega nazora v dosledni ljudski orientaciji ali opuščati borbo in resnični napredek. Danes, ko padajo zadnje iluzije v uspešni narodni boj meščanstva, pa je strnitev intelektualne mladine z ljudskimi silami pogoj njenega narodnega boja. S tega vidika pomenijo delovni tabori začetek važne poti.

Prinašam zaključke o proučevanju vasi z delovnega tabora pri št. Danijelu. Ti zaključki so v precejšnji meri plod skupnega dela vseh tabornikov.

I.

Šent Danijel je majhna koroška vas na strmem pobočju Strojne, oddaljena 1 uro hoda od Prevalj in dve uri od industrijskega kraja Mežice. Zvezo s svetom vzdržuje po slabi občinski stezi, ki se ob pogostih nalivih spremeni v hudournik. Ima farno cerkev in šolo. Po komasaciji so prenesli sedež občine v Prevalje.

Osnova za spoznanje razmer na vasi je posestno stanje. Šent Danijel nudi v tem pogledu tole sliko:

I. brez zemlje 8 rodbin; II. $\frac{1}{2}$ —2 ha 7 posestnikov; III. 5—10 ha 2 posestnika; IV. 10—20 ha 2 posestnika; V. 20—30 ha 7 posestnikov; VI. 50—70 ha 3 posestniki

V šesti skupini so veliki kmetje. Za obdelavo njih posestev so poleg domače družine potrebne še najete delovne moči. Zato oni najbolj poudarjajo pomanjkanje delovnih moči na kmetih. Kajti vsi sposobnejši delavci gredo v tovarne in rudnike, na vasi ostajajo za hlapce večjidel telesno pohabljeni in duševni revčki. Letna plača (hlapec obleko in 1000 din, dekla obleko in 800 din), je za delavca prenizka, za gospodarja pa spričo padca cen njegovih pridelkov visoka. Na teh posestvih je opaziti v teku krize največji padec poljedelske proizvodnje.

V četrti in peti skupini so srednji posestniki, ki delajo samo z družinami, če so številne, če ne pa najamejo še po enega ali dva rejenca, pastirja ali deklo. Tudi njihov glavni problem so, slično kot pri velikem kmetu, cene. Poudarjajo pa potrebo po izboljšanju kmetijske proizvodnje. Kadar koli smo z njimi razpravljali o agrarni krizi, so prešli na umetni gnoj: „Pred vojno, ko smo gnojili z umetnim gnojem, smo pridelali 7 kratno seme rži, danes, ko zanj ni denarja, pridelamo 4 kratno.“ „Karteliran umetni gnoj je predrag“ je tožba, ki jo ponavljajo vsi kmetje od Meže do zadnjih vrhov Strojne.

V tretji skupini se že občuti pomanjkanje zemlje. Kakor so zgoraj navedenim skupinam glavni problem cene, tako se sanje teh vrtijo okrog zemlje.

V prvih dveh skupinah so zbrani bajtarji, delavci in obrtniki. V teh skupinah je doma vaška beda. Tu ni več problemov cen, dote, davka. Glavno je zaslužek in zdravje, ki je v tem sloju najbolj izpodkopano. Dočim nista v gornjih skupinah še izumrla smeh in kmečka šegavost, gospodari tu potrnost in stalen strah pred bodočnostjo: kaj bomo jutri jedli, s čim se bomo jutri oblekli?

Na prvi pogled ni posestno stanje pri šent Danijelu najbolj neugodno, vsaj v primeri z ostalo Slovenijo ne. Toda pregled kakovosti zemlje, razdelitve kultur in stanja gozdov spremeni to sliko. Zemlja je lapornata in ilovnata, malo rodovitna. Kulture so razdeljene tako:

Njiv je 86,4 ha ali 19%; gozdov 276 ha ali 63%; travnikov 56 ha ali 13%; pašnikov 20 ha ali 5%.

Razpredelnica kaže, da zavzemajo njive komaj petino obdelane zemlje. Velik odstotek odpade na gozdove, ki so razdeljeni med posamezne kmete v istem razmerju kot zemlja.

* * *

Oglejmo si posamezne gospodarske panoge po vrsti!

Ko smo hodili skozi žitna polja, smo opazili cele otoke trave sredi žit. Ob večerih smo napeljali razgovor na to, ali je v teh hribih produktivno sejati rž in pšenico. Dobili smo odgovor:

„Mi dobro vemo, da nam to sejanje prinaša samo izgubo. Toda kje naj dobimo denar za kruh?“

Vzel sem v roke svinčnik in izračunal vse stroške pri proizvodnji rži, ki jo tukaj sejejo vsi kmetje. Račun sem izvedel in prekontroliral na več kmetijah, nakar sem se odločil za povprečja anketiranih kmetij. Proizvajalni stroški 180 kg poseva rži na površini $\frac{1}{2}$ ha so:

1. 60 voz stelje mora sekati v gozdu 1 delavec 60 dni, kar stane (60 × 20)	1200	dinarjev
(od tega se dobi 40 voz gnoja za pognojitev)		
2. Cena stelje (voz je po 20 din)	1200	„
3. Vožnja stelje 2 dni (2 konja na dan 50 din in delavec po 20 din)	140	„
4. Nalaganje in vožnja gnoja (2 konja, 1 delavec 2 dni)	140	„
5. Raztrošenje gnoja (1 delavec, 2 dni)	40	„
6. Oranje (2 konja, 1 delavec 2 dni)	140	„
7. Povlačenje (1 konj, 1 delavec, 1 dan)	45	„
8. Setev (1 delavec, $\frac{1}{2}$ dneva)	10	„
9. Žetev (10 žanjic, 1 dan)	200	„
10. Postavitev kop (1 dan, 1 delavec)	20	„
11. Vožnja domov (1 konj, 3 ljudje, 1 dan)	110	„
12. Mlatenje, čiščenje itd. (4 dni, 2 delavca)	80	„
13. Seme 180 kg rži	560	„
14. Davek za $\frac{1}{2}$ ha orne zemlje približno	100	„

Stroški proizvodnje 3785 dinarjev

Mezde so računane po krajevnih prilikah: 10 dinarjev v denarju in hrana. Hrana znaša tudi najmanj 10 dinarjev, ker je v teh krajih življenje drago. Prav tako je vzeta krajevna cena za 1 par konj — 50 dinarjev na dan. Posebno pozornost vzbujajo visoki izdatki za sekanje in nakup stelje. Toda kdor hoče količjak dobro pognojiti in računa na petkratno seme ob žetvi, ta se temu izdatku ne sme izogniti.

Zdaj si pa oglejmo pridelek. Vzemimo srednje dobro letino, ki da 5 kratno seme.

Pridela se 900 kg rži, kar stane . . . . . 1800 dinarjev

Slama se proda (18 m³, po 30 din) . . . . . 540 „

Donos . . . 2340 dinarjev

Cena slame koleba v različnih letnih časih od 20—40 dinarjev. Tisti, ki nujno potrebuje denar, jo mora prodati jeseni po 20 dinarjev, kdor pa lahko počaka spomladi, jo proda po 40. Vzel sem v račun povprečje 30 dinarjev.

Razlika med stroški proizvodnje in prodajno ceno pridelka znaša **1445 dinarjev**. Ta razlika se zmanjša s sekanjem stelje iz lastnega gozda, s prenapenjanjem delovnih moči in znižanjem njih življenjskega standarda, s slabšo rejo vprežne živine. Ostanek razlike se izgleda z dohodki sadja in živine ali pa z izsekovanjem gozda.

Ko sem računal dalje še stroške za mlinarja, drva in podobno, sem prišel do naslednjega rezultata: lastni stroški za 1 kg črnega kruha znašajo nekaj par manj kakor **7 dinarjev**. V času ko stane črni kruh v trgovini 4 dinarje, znašajo proizvajalni stroški kmetovalca ob normalnih pogojih proizvodnje 7 dinarjev.

Upoštevati je treba, da je bila vzeta v račun srednje dobra letina, ki je dala 5 kratno seme. Pogosto pa so letine slabe, ko se poljedelcu vrne komaj seme ali pa še to ne. In takrat se prav toliko gnoji, orje, seje in plačuje davka kakor ob dobri letini. Takrat preostane mnogim le eno: zadolžitev.

Na racionaliziranih poljedelskih obratih v Ameriki znašajo lastni stroški za 100 kg pšenice 70 dinarjev, govori se že o 50 dinarjih. (Po agronomu Jamniku v Vodnikovem koledarju 1932.) Pri Šent Danijelu znašajo lastni stroški za 100 kg rži 312 dinarjev ali če odbijemo ceno stelje 227 dinarjev. Cene pšenici so se od leta 1932. do danes nekoliko dvignile, toda bistvena razlika med proizvajalnimi stroški racionalizirane kmetije in naše ostane ista. Družbena podpovprečnost proizvodnje žita je tako visoka, da je ni več mogoče kriti s pridnostjo in večjim trudom, temveč le še z donosi drugih gospodarskih panog.

* * *

Živinoreja je poleg sadjarstva glavni vir dohodkov tukajšnjih kmetov. Vendar je danes tudi ta gospodarska panoga v upadanju po kakovosti in količini. Številčno stanje živine pred 10 leti in danes kaže razpredelnica:

Posestniki	Isto število živine kakor pred 10 leti	Več	Manj
1/2 — 2 ha	1 posestnik	1	—
5 — 10 ha	1 „	—	1
10 — 20 ha	1 „	—	1
20 — 30 ha	5 „	—	4
30 — 40 ha	—	—	5

Pri 9 posestnikih je torej število živine padlo, pri 6 je ostalo isto, samo pri enem se je dvignilo. Največji padec je na velikih kmetijah, kjer dosega 100% do 150%. Velike kmetije zožujejo obrate radi nizkih cen. Pri srednjih kmetijah je to zoževanje dokaj omejeno. Njihov odgovor na krizo more biti predvsem v povečanju dela in zmanjšanju izdatkov. Dvig zaznamuje le 1 bajtar, ki se je pred krizo preživljal s čevljarско obrtjo, pozneje pa so ga razmere prisilile, da se je začel ukvarjati s poljedelstvom in živinorejo. Izmed posameznih vrst živine zaznamujejo

največji padec voli, nato konji. Nekatere kmetije, ki so nekoč delale s konji, delajo danes z voli; nekatere so zopet zamenjale vole s kravami.

Padec kakovosti živine je najbolj očit pri teži: pred desetimi leti je bila povprečna teža 1 para volov 1500 kg, danes je 1200.

Vzrok dvojnega padanja živinoreje je pomanjkanje dobrih plemenskih bikov, nizke in negotove cene živine, preobremenjevanje z delom in slaba reja. Najodločilnejše so seveda cene. Velika je potreba po gojenju umetne sladke trave, za katero je treba umetnega gnoja. Danes opažamo mesto kultivacije travnikov njih devastaciji; mnogi pašniki so opuščeni in zarasli z grmovjem.

O stanju gozdov naj govore številke:

Velikost posestva	Popolnoma ohr. gozd	Delno ohranjen	Pretežno izsekan	Popolnoma izsekan
1/2 — 2 ha	—	—	—	3
5 — 10 ha	—	—	1	1
10 — 20 ha	—	—	2	—
20 — 30 ha	—	2	2	1
30 — 70 ha	—	2	1	—
župnišče	1	—	—	—

Izmed 16 anketiranih gozdnih posestnikov jih je 10, ki imajo še delno ohranjen ali pretežno izsekan gozd. Vsi ti ga sedaj vsako leto sekajo, odprodajajo in tako izčrpavajo „železno rezervo“ za slabše čase. 5 jih pa te možnosti nima več. Edini lastnik, ki ne seka, je župnišče; njegov lepi gozd je edini, ki mu lahko rečemo „rezerva“ za bodoče čase. Ta dejstva so zlasti važna, ker predstavljajo gozdovi 65% obdelane površine. — O razmerju med stanjem gozdov in posestnim stanjem kaže razpredelnica naslednje: čim manjša je posest, tem bolj so gozdovi izsekani. In čim dlje traja kriza, tem bolj so svetli in prazni tudi gozdovi večjih posestnikov.

* * *

Izmed 2 anketiranih bajtarjev in vseh 14 kmetov se jih je zadolžilo, kakor kaže naslednja razpredelnica:

Posestniki	Radi investicij	Radi dediščine	Radi bolezni, slabe letine, nesreče itd.	Radi tožarjenja
1/2 — 2 ha	—	—	2	—
5 — 10 ha	—	—	2	—
10 — 20 ha	—	1	1	—
20 — 30 ha	4	—	—	1
30 — 70 ha	2	1	—	—

Zadolženih je 12 od 14 kmetov v vasi. Pri bajtarjih in malih kmetih so se posojila uporabljala predvsem za nakup živil, pri srednjih in velikih za investicije. Pripomniti je treba, da so se mnogi zadolževali iz več vzrokov in da je v razpredelnici le tisti, za katerega se je porabila najvišja vsota.

Hranilne vloge imata 2 kmeta. Vsota ne presega nekaj 10.000 din. Dolgovi 12 kmetov znašajo približno 350.000. V šent Danijelu je 85% kmetov zadolženih.

Mnogo se govori, da so kmetje sami krivi svoje zadolženosti. Prišel sem do teh zaključkov:

1.) Izmed 6 investicij (2 popravili strehe in gospodarskih poslopij, 1 nakup posestva, 1 napeljava elektrike, 1 nov mlin, 1 trgovina) jih je bilo pet izvedenih po načelih naprednega kmetijstva. Zadolžitev se je izvršila v času konjunktura, ko so kmetje računali na normalen gospodarski razvoj, v katerem bi v teku let nastale dolgove lahko poplačali.

2.) Izmed 5 dolžnikov, ki so se zadolžili radi nesreče, slabe letine ali bolezni, ni niti eden na slabem glasu radi potratnosti ali lenobe. Te družine so se zadolžile, ker imajo veliko otrok pa premalo zemlje in zaslužka.

3.) Dediščina je vzrok 2 zadolžitev.

Izmed 14 dolžnikov se jih je zadolžilo ne po lastni krivdi 12. Le dva sta padla v dolgove zaradi svojih subjektivnih napak. In še od teh dveh je v eni družini umrl gospodar in zapustil 5 nepreskrbljenih otrok. Vzrok zadolženosti na splošno ni kmet sam, temveč sile, ki delujejo izven njega in proti njemu.

II.

Kljub splošnemu nazadovanju kmetijstva zaznamujejo nekatere gospodarske panoge napredek. Sadje je v letinah, ko obrodi, glavni vir dohodkov večine kmetov. Predelava se v sadjevec, prekuhava v žganje in suši in prodaja sveže. Sadjarska in vrtnarska podružnica, ki je v kraju 10 let, je oskrbela kmetovalce z nad 4000 sadnimi drevesci najboljše kakovosti. Nabavila si je škropilnico in postavila sušilnico. Od lani, odkar deluje sušilnica, popijejo kmetje manj sadjevca in uživajo več posušenega sadja.

Nekega dne smo si ogledali sušilnico. Postavljena je pod vasjo ob cesti v dolini, da je pri roki tudi kmetom iz drugih vasi. Na prostoru, kjer je bilo treba izsekati hrib, stoji zdaj z opeko krita hišica. Nad vhodom je napis:

Sušite sadje!

Dolgo mi ni šla ta sušilnica iz spomina. Celo v kraju, ki ima v bližini ugoden trg, je pot napredka v kmetijstvu na ljudski združni podlagi trda in neizglajena. In vendar predstavlja ta mala lesena hiša enega izmed svetlih žarkov v temi, ki je zajela našo vas.

Priključitev nekdanje male občine šent Danijel veliki občini Prevalje pomeni za kraj v materialnem in moralnem pogledu korak nazaj. Naj govori samo primer s šolo. V šolski kroniki 1935—34 stoji: „Omenim naj, da je prejšnja mala občina šent Danijel z veliko večjo naklonjenostjo in ljubeznijo šla šoli na roko, kljub temu, da so vodili občino kmetje sami.“

Leta 1934—35 zopet ugotavlja kronist: „Občina Prevalje zelo neredno izplačuje šoli njene prispevke. Izplačala je le 35% šolskega proračuna.“

In leta 1935—36 piše že na splošno: „Občinska uprava izvaja v občinskem gospodarstvu precej oster centralizem in zato se hoče okolica osamosvojiti in postati samostojna občina.“

III.

Kulturna struktura kraja je enotno katoliška. Politična delitev v tradicionalna tabora ni bila izvedena. Izmed časopisov so skoraj pri vsaki kmetski hiši „Slovenski gospodar“, „Orač“, „Glasnik srca Jezusovega“ in „Bogoljub“. Pri mnogih je tudi „Odmev iz Afrike“. Bajtarji ne naročajo nič, „ker ni denarja“. Mohorjeve knjige so skoraj v vsaki kmečki hiši, član Vodnikove družbe je le 1 (učitelj). Ko smo v okviru narodno obrambne akcije delili knjige med mladino, smo razdelili tudi nekaj izvodov koledarja Cankarjeve družbe. Župnik je takoj nato s prižnice na-

stopil proti „n e k o m u“, ki širi med ljudstvo brezbožne knjige. „Sežgite take knjige, če jih dobite v roko, ako nočete, da boste po smrti sami večno goreli!“ Ta dogodek ni skalil dobrih odnosov med nami in šent Danijelčani.

Poplava tiska in propagande, ki bije samo na eno plat zvona, izolira do neke mere vas od svetovnega dogajanja in njegove prave podobe. Dočim ni več mogoče zakrivati položaja kmeta, se skušajo prikazati stvari, ki se gode izven njegove domačije, okraja in domovine, v njemu tuji in neresnični luči. Zlasti velja to za vprašanja političnega in kulturnega značaja. Toda tudi v tem sistemu izolacije vasi se kažejo razpoke. Resnično življenje in dogajanje si nevdržno utira pot v zadnjo hribovsko vas.

Iz šent Danijela se najbolj prosvetljene in zdrave delavske moči izselijo. Vrste vaške revščine množijo tisti, ki zaradi bolezni ali drugih hib ne morejo drugim. Zato je razredna zavest tega sloja na nizki stopnji. Ko smo popisovali po bajtah, so njih gospodarji upali, da bodo na osnovi teh podatkov dobili podporo. Več družinam smo na njihovo željo napravili prošnjo na banovino in drugim za denarno pomoč.

Kmetova stanovska zavest se krepi. V cenah in javnih dajtvah vidi kmet vzrok svojega nazadovanja. Ne „usoda malega obrata“, pač pa smotno izkoriščanje je tista sila, ki duši kmeta. Zavest kmečke skupnosti se bo prej ali slej tako utrdila, da bo razgibala in pokrenila borbo našega kmeta. „Tudi mi kmetje bomo osnovali „kartel“ in diktirali cene!“ Misel „Gospodarske sloge“ in k m e č k i h zadrug se poraja tudi na Strojni.

Diferenciacija vasi ni pri šent Danijelu zavzela tako ostrih oblik kot drugod. Vaškega mogotca, ki bi z neštetiimi vezmi priklenil vaščane nase in jih izkoriščal, ni. Vendar je kapitalizem razbil staro vaško skupnost in začrtal meje med posameznimi sloji, zlasti med trdnimi kmeti in vaško revščino.

Kaj pa n a r o d n a zavest? Nima plodnih tal, iz katerih bi rasla. Ljubljana živi življenje zase, šent Danijel zase. Narodni organizem je razbit; vezi, ki ga vežejo, so bolj bremena kot pomoč. Ljudski sloji nimajo opore v sebi enakih silah v širši domovini. Šent Danijel je od nekdanj znana narodna trdnjava. V času letošnje spomladanske poplave razpoloženja za tujca je ostal v celi vrsti vasi edini narodnostno nedotaknjen. In vendar je tudi v šent Danijelu pot narodnega vzpona pot socialne okrepitve, izobrazbe in svobode slovenskega kmeta in proletarca (ročnega in duševnega).

I. Bratko.

Polemika

Resnica in kriterij

Moje nedavne opombe k pojmovanju pisateljske svobode, kakršno se je pokazalo v brošuri „Dom in svet v letu 1937“, so vzpodbudle apologeta katoliške umetnosti in kritike, Franceta Vodnika, člana nekdanjega uredništva, ki je ta spis izdalo, da je v novembrski številki „Dejanja“ v obsežnem članku „Kriterij in cenzura“ zelo strogo zavrnil mojo sodbo o smislu za pisateljsko svobodo v njegovi skupini.

Izhodišče njegovemu dokazovanju oziroma zavračanju je stavek iz moje prvotne beležke, kjer sem o pisateljskih izpovedih trdil naslednje: „Pravega odnosa do pisateljstva in do skritih ter velikih stvari tega poklica ni mogoče imeti, če ne gledaš na vse pisateljsko delo, tudi na razmišljajoče, kot na izpoved, ki more biti samo iskrena ali neiskrena in samo v tem smislu resnična in neresnična“. Pripominjam že zdaj in poudarjam, da je ta stavek v neposredni zvezi z omembo